

IX

TÜRK DİL KURUMU ANA TÜZÜĞÜ

BİRİNCİ AYRIM

Kuruluş ve amaç

1 — Ulu Önder Atatürk'ün kutlu elile ve onun yüce Kurucu ve Koruyucu Genel Başkanlığı altında 12 Temmuz 1932 de kurulmuş olan «Türk Dili Tetkik Cemiyeti», «Türk Dil Kurumu» adını almıştır.

2 — Türk Dil Kurumunun amacı, Türk dilinin öz güzelliğini ve zenginliğini meydana çıkarmak, onu yeryüzü dilleri sırasında değerine yaraşır yükseklige eristirmektir.

3 — Türk Dil Kurumunun merkezi Ankaradadır.

4 — Türkiye Kamutayının Başkanı ile Türk Cumhuriyeti Başbakanı ve Genel Kurmay Başkanı Türk Dil Kurumunun onursal Başkanlarıdır.

5 — Türkiye Kültür Bakanı, Türk Dil Kurumunun Başkanındır.

6 — Kendisinde kanunî şartlar bulunan her Türk, Kuruma üye olabilir. Birinci Türk Dil Kurultayında üye olarak bulunmuş olanlar, Kurumun kurucu üyeleridir. Kurumun çalışma kollarına seçilenler Kurum üyeliğini de almış olurlar. Kuruma yeniden üye olmak isteyenler, adlarını, işlerini, adreslerini bildiren bir dilekçe verirler; bunun üzerine Genel Merkez Kurulunca verilecek karar ile üyeliğe alındıkları kendilerine bildirilir.

7 — Türk olan ve olmayan dil bilginlerine onursal üyelik, yahut aytar üyelik verilmesi, Genel Merkez Kurulu kararına bağlıdır.

8 — Kurumun işlerine ve çalışmalarına Genel Merkez Kurulunca düzen verilir.

İKİNCİ AYRIM

Genel Merkez Kurulu

9 — Genel Merkez Kurulu, bir Başkan, bir Genel Sekreter, bir sayman ve altı üye ile kurulur.

10 — Genel Merkez Kurulunun Genel Sekreteri, Saymanı ve üyeleri Kurultayca seçilir. Her Kurultayda yeniden seçim yapılır. Kurultay, eskileri yeniden seçebilir.

11 — Genel Merkez Kurulu, üyeleri arasından altı Kolbaşı seçer, Kolbaşılardan her biri 18 inci maddede gösterilen iş ve çalışma kollarından birinin başkanıdır.

12 — Kuruma yeniden üye olmak isteyenlerin dilekleri hakkında karar vermek, iş ve çalışma kollarına alınacak üyeleri ayırmak, genel çalışma programını yürütmek, Kurumun bütçesini ve kadrosunu yapmak, merkez ve dışarı örgütlerinin çalışmalarını yoluna koymak, Kurumun bürolarında çalışacak uzman, mütercim, sekreter, daktilo ve memurları seçmek, Kurumun türlü işleri için astüzüğüler yapmak ve kararlar vermek Genel Merkez Kurulunun işidir.

13 — Başkan, Kurumun ve Genel Merkez Kurulunun başıdır. Genel Merkez Kurulunun ve çalışma kollarından her istediğinin toplantısında başkanlık eder.

14 — Genel Sekreter, Kurumun mümessili ve mes'ul Murahhasıdır. Kurum çalışmalarını ve muhabereelerini idare, Genel Merkez Kurulu zabıtlarının tutulmasını temin, Kurumun kararlarını tatbik etmek Genel Sekreterin işidir. Genel Sekreter, Kurum adına imza koyar, kolların, uzmanların çalışmalarını tanzim, büroları idare eder. Bütçeyi tatbik ve harcanacak paralar için ödeme emri imza etmek, Genel Sekretere aittir. Başkan bulunmadığı zamanlarda Kurum toplantılarında Genel Sekreter başkanlık eder.

15 — Kurumun gelirlerini toplamak, harcıyacağı paraları beşinci ayırında gösterilen yollarda harcamak, hesaplarını ve demirbaş eşyasının defterlerini tutmak, Kurumun bütün para işlerini çevirmek saymanın işidir.

16 — İki Kurultay arasında Genel Sekreterlikte, saymanlıkta ve üyeliklerde açılacak yerlere Genel Merkez Kurulu yenilerini seçer.

İşlerin gereğine göre yeni kollar yaparak veya kolları taksim ederek bunlara kolbaşılar tayin etmek, bir kolbaşıya yardımcı veya vekil olarak yedek üyeler almak Genel Merkez Kurulunun kararına bağlıdır.

17 — Genel Merkez Kurulu kararları ekseriyetle verilir. Ekseriyet, hazır bulunan üyelerin yarısından fazlasının reyleriyle elde edilir. Reyler denk gelirse Başkanlık edenin bulunduğu taraf üstün sayılır.

ÜÇÜNCÜ AYRIM

İş ve çalışma kolları

18 — Kurumun iş ve çalışma kolları şunlardır:

- 1) Lengüistik - Etimoloji Kolu,
- 2) Gramer - Sentaks Kolu,
- 3) Lûgat - Filoloji Kolu,
- 4) Terim Kolu,
- 5) Derleme Kolu,
- 6) Yayın kolu.

19 — Lengüistik - Etimoloji Kolu, genel dil bilimini ilgilendiren sorumluları incelemek, Türk dilinin etimolojik lûgatine temel olacak materyelleri toplamak, yeryüzündeki türlü dillerin etimolojik lûgatlerini, yahut bunlardan birtakım bölümleri dilimize çevirtmek, bunları dilimizin söz kökleriyle karşılaştırmak, lengüistiği ve etimolojiyi ilgilendiren yerli ve yabancı eserleri inceliyerek bunları bastırmak veya dilimize çevirtmek işleriyle uğraşır.

20 — Gramer - Sentaks Kolu, Türk dilinin söz kurma yollarını incelemek, dilin gramer ve sentaksı üzerinde araştırmalar yapmak, Türk dilinin türlü lehçelerinin ayrı ayrı gramerlerini ve bunların birbirleriyle karşılaştırılmalarını araştırmak, Türk sözlerinin analitik kuruluşlarını derinleştirerek Türk analitik gramerini hazırlamak, Türk dilindeki sentaks değişmelerini gözden geçirerek tam bir Türk sentaksının temellerini kurmak, dilimizin fonetik, morfoloji ve sentaks bakımından incelenmesine yarıyan eserleri bastırmak veya dilimize çevirtmek işleriyle uğraşır.

21 — Lûgat - Filoloji Kolu, Türkiye Türkçesinin tam ve büyük bir Kamusunu hazırlamak, bütün Türk lehçelerinin lûgatlerini dilimize

çevirmek, bundan Türk lehçelerinin lûgat materyellerini toplamak, gerek büyük Türk kamusu gerek Türk Lehçeler lûgati için kitaplar taratmak, dilimizin eski varlıklarını gösteren anıt, yazıt, basma ve yazma kitap, lûgat. . . gibi dil ve edebiyat yolundaki yazılar üzerine incelemeler yaparak Türk dilinin lehçelerini ve bunlardan herbirinin tarihsel akışını ortaya koymak, Türk sözlerinin şekillerinde ve anlamlarında zamanla olmuş değiştirmeleri araştırmak, bu işleri ilgilendiren eserleri bastırmak veya dilimize çevirmek işlerine bakar.

22 — Terim Kolu, Türk dilinde kullanılacak bütün terimleri toplayarak bunların karşılıklarını koymak işiyle uğraşır.

23 — Derleme Kolu, Türk dilinin halk ağzında yaşıyan canlı varlıklarını ve halk arasındaki deyişler, masallar, maniler, koşmalar. . . v. s. gibi halk bilgisi materyellerini halk ağzından derliyerek incelemek ve bunları ortaya koymak işiyle uğraşır.

24 — Yayın Kolu, Kurum bülteninin ve Kurumca basılması kararlaşan eserlerin basımına ve gazete ve dergilerde dil üzerine olan yayınların idaresine bakar.

25 — Çalışma kolları, Kolbaşıların Başkanlıkları altında çalışır. İcap eden kollar, bölüklere ve bölükler takımlara ayrılır. Bunlara da kendi aralarından birer Başkan ile birer Sekreter seçilir. Kol, bölük ve takımlar, herhangi bir işi veya çalışma için üyeleri arasından birini raportör seçebilirler.

26 — Çalışma kollarının işleri, kısım kısım sona erdikçe Kolbaşının raporiyle Genel Sekreterliğe verilir ve Genel Sekreterliğin önergesiyle Genel Merkez Kuruluna gönderilerek oraca son karara bağlanır.

27 — Genel Merkez Kurulu, lüzum gördüğü ayrı çalışmalar için daimi veya muvakkat komisyonlar kurabilir. Bu komisyonların çalışmaları da kolların çalışmaları gibi olur.

28 — Kolların, bölüklerin, takımların ve komisyonların çalışma programları ve astüzüğleri Genel Merkez Kurulunca yapılır.

29 — Kollarda, bölüklerde, takımlarda ve komisyonlarda kararlar ekseriyetle verilir. Ekseriyet 17 nci maddede yazıldığı gibi elde edilir.

DÖRDÜNCÜ AYRIM

Kurum Merkez Bürosu

30 — Kurumun merkezde Genel Sekreterin idaresi altındaki bürosu, uzmanlar, mütercimler, sekreterler, daktilolar ve türlü memurlardan kurulur. Bunların işe alınmaları ve işten çıkarılmaları Genel Merkez Kurulu kararıyla olur. Çabukluk isteyen işlerde Genel Sekreterlik önce işe başlatıp, yahut işten çıkarıp sonra Genel Merkez Kurulundan karar isteyebilir.

31 — Uzmanlar ve mütercimler bir Başuzmanın, sekreterler, daktilolar, başka memurlar bir büro şefinin idaresi altında çalışırlar. Başuzman ve büro şefi doğrudan doğruya Genel Sekreterliğe bağlıdırlar.

32 — Uzmanların ve mütercim, sekreter, daktilo, memurların ödevleri Genel Sekreterlikçe tayin olunur.

33 — Kurum Merkez bürosunun çalışma yolları Genel Merkez Kurulunca bir iç astüzüğü ile kararlaştırılır.

BEŞİNCİ AYRIM

Kurumun dışarı örgütleri

34 — Türk Dil Kurumunun dışarı örgütleri, halkevlerinin Dil - Tarih - Edebiyat komiteleridir. Bu komiteler Türk Dil Kurumunca kendilerine verilen ödevler için doğrudan doğruya Türk Dil Kurumu Merkeziyle muhabere ederler.

35 — Halkevi bulunmayan yerlerde lüzumuna göre şube açılması Genel Merkez Kurulunca kararlaştırılır. Böyle bir şube açıldıktan sonra orada Halkevi de açılacak olursa, şube, işlerini ve çalışmalarını Halkevinin Dil - Tarih - Edebiyat komitesine devreder.

36 — Kurumun dışarı örgütlerinin çalışma programları Genel Merkez Kurulunca kararlaştırılır.

37 — Kurumun dışarı örgütlerinin başlıca ödevleri şunlardır:

a) Bölgelerinde halk ağzından söz derleme işlerini yoluna koymak;

b) Bölgelerinde halk arasındaki inanlar, masallar, maniler, türküler, koşmalar, deyişler. . . ve bunlara benzer halk bilgisi materyellerini topluyarak merkeze göndermek;

c) Bölgelerinde bulunan yazma ve basma eski Türkçe kitapları araştırıp adlarını, mevzularını, kimin yazmış olduğunu merkeze bildirmek ve bu kitaplardan merkezce lüzumlu görülenleri merkezin koyacağı esaslar ve göstereceği yollar dairesinde tarıyarak içindeki öz Türkçe sözleri derlemek ve Türk diliyle ilgili yerlerini incelemek;

d) Bölgelerinde dil işleriyle ilgili olanların dil araştırmalarını topluyarak merkeze göndermek;

e) Bölgelerinde çıkan gazete ve dergilerin dil işleri üzerine yazılar yazmalarına ve elden geldiği kadar herkesin kolayca anlayacağı dili kullanmalarına çalışmak;

f) Dil işleri üzerine merkezden gönderilecek bildiriğlerin icap ettireceği çalışmaları yapmak.

ALTINCI AYRIM

Para işleri

38 — Türk Dil Kurumunun geliri, kendisine yapılan yardımlardır. Filen çalışmayan üyelerden Merkez Kurulu kararıyla üç lirayı geçmemek üzere yıllık alınır.

39 — Türk Dil Kurumunun işleri için para harcanması Genel Merkez Kurulunun kararına bağlıdır.

40 — Genel Merkez Kurulu her yıl Haziran başından tutulmak üzere bir bütçe yapar. Evvelki yıllardan artan paralar, o yıllar içinde kararlaştırılmış olan işlerin bitirilmesine harcanır. Bundan sonra da yine artan para olursa bunun nereye harcanacağını Genel Merkez Kurulu kararlaştırır.

41 — Bütçeye ve Genel Merkez Kurulu kararlarına göre harcanacak paralar, Genel Sekreterliğin, Saymanlığın, Kolbaşlıkların, Başuzmanlığın, büro şefinin ve başka şeflerin verecekleri gerekli kâğıtları üzerine Genel Sekreterliğin ödeme emriyle Saymanlıkça ödenir. Saymanlık kendisine verilen ödeme kâğıtlarında işçe eksiklik görür, yahut bu paranın bütçedeki ayırım ve bölümlerde yazılı paraları aştığını an-

larsa bunu yazarak, kâğıdı Genel Sekreterliğe geri gönderir. Bu gibi işlerde Genel Sekreterlikle Saymanlık arasında düzelemiyen sorular Genel Merkez Kurulunca karar altına alınır.

42 — Para işlerinde en az iki imza bulunmak ve bu imzalardan biri Başkanın veya Genel Sekreterin, öteki de Saymanın imzası olmak lâzımdır.

43 — Saymanlık, her ayın ilk haftası içinde ondan önceki ayın girdi çıktılarını ve ay başındaki para durumunu gösterir bir liste yaparak Başkanlığa ve Genel Sekreterliğe verir.

44 — Her altı ayda bir Genel Merkez Kurulunun seçeceği iki enspektör genel hesap kontrolü yapar. Enspektörlerin raporları Genel Merkez Kuruluna sunularak Genel Sekreterlikle Saymanlığın aklanmaları kararı istenir.

45 — İki Kurultay arasındaki bütün hesaplar Kurultayın onayına sunulur ve Genel Merkez Kurulunun aklanması kararı Kurultaydan istenir.

YEDİNCİ AYRIM

Kurultay

46 — Türk Dil Kurultayı, en az üç yılda bir, Genel Merkez Kurulunun seçeceği zamanda ve yerde toplanır. Kurultayın toplanacağı yer ve zaman, en az üç ay önce herkese bildirilir.

47 — Türk Dil Kurultayında üye olarak bulunmak, söz söylemek, rey vermek, 6 ncı maddede yazılı yollarla Kurumun üyeliğini almış, yahut 7 nci maddeye göre kendisine onursal veya aytar üyelik verilmiş olanlarla Kurumun 5 inci ayrımında gösterilen dışarı örgütlerinin Kurultay için seçip gönderecekleri delegelerin hakkıdır. Kurultaya yalnız dinleyici olarak gelenler söz alamaz ve rey veremez.

48 — Yerli ve yabancı dil bilginlerinden Kurultaya çağrılacakları ayırmak, bunlara dil bilgisi ve dil işleri üzerine söz söyletmek, Genel Merkez Kurulunun kararına bağlıdır.

49 — Kurultay, Kurum Başkanının bir söyleviyle açılır. Bundan sonra Kurultaya bir Başkan, iki Asbaşkan ve dört Sekreter seçilir.

Bunlar, Kurum Başkanı ve Genel Sekreteriyle birlikte Kurultayın Başkanlık dıvanını kurmuş olurlar.

50 — Kurultay, biri Kurumun tüzüğünü, biri bütçesini ve hesaplarını, biri de çalışma programını ve üyelerin önerge ve dilemelerini gözden geçirmek üzere üç komisyon seçer.

51 — Kurultaya sunulmuş tezler ve ilmi meseleler üzerine incelemeler yapmak üzere gerekli görülen ilmi komisyonlar ayrıca kurulur.

52 — 50 ve 51 inci maddelerde yazılı komisyonların üye sayısı Kurultayca kararlaştırılır. Bunlar aralarından bir Başkan, bir Rapor-tör ve bir Sekreter seçerler. Komisyonların raporları Kurultaya sunulur ve son karar Kurultayca verilir.

53 — Kurultayın toplanma şekli ile üzerinde çalışacağı sorular Genel Merkez Kurulunca kararlaştırılır. Gündemi üzerinde değişiklik yapmak Kurultayın hakkıdır.

54 — Kurultay, kararlarını verdikten ve yeni Genel Merkez Kurulunu seçtikten sonra Kurultay Başkanının bir söyleviyle kapanır.

55 — Kurultayı üsnomal olarak toplanmağa çağırarak, yahut Kurultaya bir arıulusal toplanış şekli vermek Genel Merkez Kurulunun kararına bağıdır. Arıulusal toplanış halinde merkez ve dışarı örgütlerinin yalnız mümessilleri Kurum üyeleri yerini tutar.

SEKİZİNCİ AYRIM

Kurumun bayram günleri

56 — İlk Türk Dil Kurultayının toplandığı 26 Eylöl günü, Türk Dil Kurumu üyeleri arasında dil bayramı olarak her yıl kutlanır.

57 — Kurum, ilk kurulduğı gün olan 12 Temmuz günüyle yeni Türk alfabesinin kararlaştığı 30 Ağustos gününde kendisini kuran ve koruyan Ulu Öndere saygı ve kutlamalarını sunar.

DOKUZUNCU AYRIM

Tüzüğün yerine getirilmesi

58 — Bu tüzüğ Kurultayca kabulü tarihinden muteberdir.

59 — Bu tüzüğün tatbiki Genel Merkez Kurulunun ödevidir.

60 — Bu tüzüğe uymıyan tüzüğü, astüzüğü ve kararlar ortadan kalkmış sayılır.

Muvakkat Maddeler

1 — Kurumun şimdiye kadar üyeliğini kazanmış olanlar, bu tüzüğün icraya konulması üzerine sıralanarak 6 ncı, 8 inci ve 38 inci maddelere göre hangi kısım üyelerden olduğu tayin edilir ve üyelerin her bir kısmının tam bir listesi Kurum Bülteninde basılır. İş ve çalışma kolları üyeleri de bu listede yerlerini alırlar.

2 — Vilâyet ve kazalarda bulunan Derleme Heyetleri ellerindeki işleri, bu tüzüğe göre Kurum Merkezinden verilecek emir üzerine Halkevi Dil - Tarih - Edebiyat Komitelerine devrederler. Halkevi olmayan yerlerde şube kuruluncıya veya Halkevi açılıncıya kadar Derleme Heyetleri Kurumun muvakkat şubesi olarak çalışmağa devam ederler.